

מתיירנים בודדים לקהילה משגשגת - תיירות וכלכלה מקומית בנחל ציפורי

כתבה: ריטל ריקלין | תאריך פרסום: אפריל 2024 | צילום תמונת שער: ד"ר דלית גסול

כחלק מהתפיסה האינטגרטיבית של רשות ניקוז ונחלים קישון ושל פרויקט השיקום הלאומי של נחל ציפורי, מתקיימת עבודה ענפה ומגוונת עם קהילות הנחל השונות. אחד מהתחומים שהוגדר כנושא ליבה בתוכנית הפעולה של הפרויקט הוא פיתוח תיירות באגן הנחל וחיזוק הכלכלה המקומית. התוכנית נכתבה בשלב תכנון הפרויקט על ידי ד"ר גלית גסול, ובשנה האחרונה הביצוע קיבל תאוצה עם כניסתו של פרויקטור התיירות, גיא מלל.

תמונת העתיד כפי שהוגדרה על ידי צוות הפרויקט עבור תחום זה היא כי "שיקום הנחל יוצר הזדמנויות לפיתוח חברתי-כלכלי-תיירותי. התיירות באגן משגשגת ומאפשרת לקהילות המקומיות ליצור תוכן ייחודי ולהנות מהנחל המשתקם. עיקר הפיתוח הכלכלי-תיירותי מתאפשר במתחמים מוגדרים, במבואות וביישובים ולא בצמידות לנחל עצמו. מתפתחת תיירות קהילתית מקומית ונוצרת קהילה של קהילות תיירנים, המתבססת על שיתופי פעולה, מחזקת ערכים של חיים משותפים, היכרות וכבוד לקהילות במרחב. מיזמים תיירותיים מתפתחים על ידי תושבי האגן בהתבסס על הנכסים הטבעיים ובאופן המכבד ומשמר את הסביבה והנחל. המוצר התיירותי ממותג ומאפשר מגוון פעילויות, שהות מתמשכת והשארית התועלת הכלכלית במקום. הוא מהווה מנוף לשימור הטבע, הנוף והמורשת ומעודד פעילות פנאי בחיק הטבע" (מתוך תוכנית הפעולה). **במשפט אחד, ניתן לומר שהתפיסה של פיתוח התיירות באגן הנחל מבוססת על קשר מחבר וחיובי לנחל ולטבע, על חיזוק הכלכלה המקומית ועל הכרה בתיירנים כחלק בלתי נפרד מקהילת הנחל כולה.** על כן, הפרויקט דוגל במגוון רחב של יוזמות מקומיות אישיות ושל קבוצות וארגונים חברתיים המתפרסות ברחבי האגן וביישובים עצמם.

גישת העבודה של גיא וצוות הפרויקט היא לייצר קהילות תיירותיות חזקות ואיתנות, בעלות יכולות וידע פנימיים, כך שבעתיד הקרוב, יוכלו לקיים את עצמן מבלי להזדקק להמשך ליווי ותמיכה צמודים. תוכנית העבודה נבנתה בהתאם לגישה זו ומתבססת על ליווי מקצועי, הקמת קהילות תיירנים, חיזוק הקשרים ביניהם וביצוע קורסים מקצועיים ומגוונים שיגדילו את אפשרויות התעסוקה באזור, כאשר התמיכה הכספית ביוזמות ובקהילות תלך ותפחת לאורך שנות הפרויקט. הקורסים ועידוד

היזמות מתבססים על תיירות ידידותית לנחל ולסביבה ובדגש על חוזקות מקומיות של המסורות המגוונות שקיימות בקהילות הנחל כגון: אירוח ואוכל מסורתי, ליקוט, דבוראות, גבנות, סדנאות ומוצרים של מלאכות עתיקות ועוד. אחת מנקודות המיקוד בעבודה זו היא מתן אפשרויות תעסוקה לכלכלה קטנה ומקומית, במיוחד עבור נשים מהמגזר הערבי - הכפרי, הנוצרי והבדואי, על מנת להגדיל את אפשרויות התעסוקה גם בבית ובמרחב הסמוך לו.

בשנה שעברה בוצעו מספר פעולות לצורך מיסוד קהילות תיירות באגן והתנעת הפעילות, זאת על אף המלחמה שהאטה באופן טבעי את הפעילות ברבעון האחרון. מבין שלל הפעולות, קורס תיירנים במעלה נחל ציפורי - עבור תיירני ריינה והאזור - הושלם בהצלחה יתרה. מטרת הקורס היא לתת לתיירנים כלים מעשיים בשיווק, כלכלה, יצירת קשרים ועוד. השמועה על הצלחת הקורס התפשטה ורבים נוספים באגן הנחל ביקשו קורס כזה גם עבורם. בנוסף, גובשו ארבע קהילות תיירנים מקומיות - ביישובים ריינה, ציפורי, בית זרזיר וכעביה-טבאש-חג'אג'רה. לצורך פעילות שוטפת של הקהילות וקיימות שלהן לאורך זמן, מונתה רכזת תיירות קהילתית לכל קהילה שאחראית על התכלול, ייזום, תיאום ותקשורת. הפעילות של קהילות אלה כבר החלה לבוא לידי ביטוי במסגרת אירוע קהילתי גדול ומרשים במעלה ריינה, במסגרת פסטיבל ליקוט בבית זרזיר בסמוך לנחל ועוד.

פסטיבל קהילתי ושיתוף ציבור בחורשה במעלה ריינה, קיץ 2023 (צילום: רויטל ריקלין)

בשנה הנוכחית יש המשך של פעילות ענפה מאוד. קורס תיירנים נוסף במורד הנחל עבור תושבי איבטין, ראס עלי והסביבה נמצא בשיאו ובהשתתפות רחבה מכל האזור - 28 תיירנים, כולל מאזור שפרעם, שלחלקם קרקעות חקלאיות באגן הנחל. במסגרת הקורס התיירנים החדשים עוברים סדנת "סטוריטלינג" עם איאד ברגותי, יוצאים לסיורים באגן הנחל וכן נפגשים עם תיירנים וותיקים באזור ושומעים מהם על האתגרים, מקבלים טיפים ובעיקר מכירים.

קורס נוסף שנחל הצלחה מסחררת הוא "נשות הדבש" - בהובלת יוסי אוד וגלי קדר, במהלכו מקבלות המשתתפות ידע פרקטי על דבורים וגידולן וכן התנסות בהכנת מוצרים שונים (כגון נרות). חלק מהמשתתפות כבר מתכננות להפוך את הידע שצברו לעסק כסדנא או מוצרים למכירה, ויש דרישה לפתיחה של קורס נוסף כזה מצד נשים באגן הנחל.

מפגש בקורס "נשות הדבש" עם רעי סבוראי(צילום: טל רטנר)

מפגש במסגרת קורס התיירנים במורד הנחל (צילום: טל רטנר)

בהמשך השנה מתוכננים להיפתח קורסים נוספים לגבנות ולמלאכות מסורתיות. לנושא המלאכות המסורתיות יעדים רחבים יותר של שיווקו וביסוסו ברחבי האגן כתחום תיירותי ועסקי, בין היתר, קיום של פסטיבל שנתי בנושא ותיעוד העוסקים במלאכות (בשיתוף עם גלי קדר, המועצה לשימור אתרים וגופים נוספים).

מנהלי התחומים של תיירות וקהילה בפרויקט נחל ציפורי מעידים כי כל ההכשרות הללו מביאות ציבור גדול ורחב ממגוון ישובים שעד כה לא היה מעורב בפעילות סביב הנחל להצטרף לקורסים השונים. כמו כן, הן מביאות להיכרות וגיבוש בין התיירנים המשתתפים בהכשרות ויש המשך שיח משותף וחיבורים חדשים שנעשים מעבר למסגרת הקורס - לפעמים אף בין אנשים מאותו ישוב שלא הכירו לפני כן. כמו כן, חלק מהאנשים המשתתפים בהכשרות התיירותיות, מעוניינים להשתתף ולקחת חלק בפעילויות והכשרות קהילתיות אחרות במסגרת הפרויקט. דוגמאות אלו מעידות על הקשר ההדוק והבלתי נפרד שמתקיים בין נושאי התיירות, החינוך והקהילה בפרויקט, וקשר זה בא לידי ביטוי באופן טבעי גם בממשקים ועבודה משותפת של צוותי הפרויקט - תיירות, קהילה, חקלאות וחינוך.

בנוסף לקורסים ארוכים, מתוכננים להתקיים ימי עיון והכשרות מקצועיות חד-יומיות, בשיתוף משרדים ממשלתיים וגורמי חוץ אחרים ובהתאם לצרכים העולים מהתיירנים, כמו גם ימי עיון למורי דרך, משווקים וסוכני תיירות.

סיור בזרזיר אצל סאלאם דיאבאט במסגרת קורס תיירנים במורד נחל ציפורי (צילום: טל רטנר)

פעולות נוספות שיתקיימו במהלך השנה הן המשך איתור תיירנים פעילים, יצירת קהילות תיירנים נוספות במרכז ומורד הנחל, והמשך תמיכה ביוזמות המגיעות מקהילות התיירנים כחלק ממטרה של תיירות המעצימה את תחושת החיבור למקום. במקביל, מתקיימות פעולות תשתית להמשך הפיתוח התיירותי באגן. ביניהן:

- בניית תשתית לאתר אינטרנט שיכלול בתוכו מידע למטיילים על תיירני האזור - החל מלינה, סדנאות ועד למוצרים למכירה ואירועים שייזמו
- מיפוי צרכים ואפשרויות במורד הנחל
- חשיבה מורכבת על פתרונות ואפשרויות לפיתוח יוזמות כלכליות מקומיות בשטחים חקלאיים פרטיים של תושבי האגן.

כאמור, ישנו קשר טבעי והדוק בין תחומי התיירות, החינוך והקהילה בפרויקט ציפורי ובאגן. קשר זה בא לידי ביטוי, בין היתר, באירוע השיא השנתי של אגן הנחל - "פסטיבל אביב נחל ציפורי". הפסטיבל הוא שיתוף פעולה של כלל הרשויות המקומיות באגן ושאר השותפים בפרויקט, ומטרתו היא לחגוג את שיתופי הפעולה של קהילות האגן. הפסטיבל מאפשר לכל תיירני ותיירניות האגן כמו גם לכל הפעילים הקהילתיים באגן לקחת חלק - דרך יוזמות שונות, אירוח, השתתפות בירידים, ביצוע סדנאות ועוד.

קהילות התיירנים בנחל ציפורי מתגבשות אט אט ל"קהילה של קהילות" בתהליך מרתק. קהילות תיירנים וותיקות לצד קהילות המתפתחות בימים אלו נפגשות במסגרת ההכשרות, הקורסים הפסטיבלים והירידים השונים. תהליך זה מתבצע במקביל למיקוד בתכנון תשתיות תיירות וטיילות כגון מבואות, שבילים, נקודות תצפית וכיו"ב.

- תודות: לגיא מלל וגלי קדר על הסיוע בכתיבת הפוסט